

دو فصلنامه علمی - تخصصی مبانی فقهی حقوق اسلامی
سال ۱۴ • شماره ۱ • بهار و تابستان ۱۴۰۱ • شماره پیاپی ۲۹

مقاله پژوهشی

طراحی الگوی بومی مبارزه و پیشگیری از قاچاق کالا مبتنی بر اقتصاد مقاومتی از دیدگاه فقه و حقوق اسلامی

علی حاجت‌پور قلعه‌رودخانی^۱ اسماعیل عبداللهی^۲ مریم صفائی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۸/۲۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۶/۱۳

چکیده

تجارت غیرقانونی برون‌مرزی برخلاف قوانین و مقررات کشور، قاچاق کالا نام داشته که موجب برهم خوردن سیاست‌های اقتصادی کشور می‌شود. با توجه به این که اقتصاد مقاومتی برای کشور ما یک نیاز ضروری است، تهیه الگوی بومی جهت مبارزه و پیشگیری از قاچاق کالا ضرورت داشته که در این پژوهش به روش ترکیبی کمی- کیفی انجام شده است. از بین تمامی پرسنل پلیس مبارزه با قاچاق کالا و ارز در استان بوشهر، در بخش مصاحبه ۱۰ نفر و در بخش پرسشنامه ۱۰۰ نفر حاضر به همکاری با محقق شدند. پس از مصاحبه، عوامل مورد نظر شناسایی شده و با امتیازدهی در بخش پرسشنامه، رتبه‌بندی شده که در نهایت به تهیه الگوی مبارزه و پیشگیری از قاچاق کالا منتهی شد. عوامل اصلی شامل پنج عامل: ۱- اقتصادی، ۲- اجرایی، ۳- فنی، ۴- تقنینی و ۵- قضائی-امنیتی تعیین شدند. هر عامل اصلی دارای ۵ عامل فرعی بوده که در مجموع با ۲۵ عامل فرعی، الگو طراحی شد و امید است که با اجرای کامل آن، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با رویکرد حقوق مرزنشینان محقق گردد.

کلیدواژه‌ها

قاچاق کالا، اقتصاد مقاومتی، ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز، مناطق مرزی، مدل بومی اشتغال.

۱. دانشجوی مقطع دکترا، حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران.

۲. استادیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران.

dr.abdollahi49@yahoo.com

۳. استادیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر تبریز، ایران.

مبانی فقهی حقوق اسلامی

طراحی الگوی بومی مبارزه و پیشگیری از قاچاق کالا مبتنی بر اقتصاد مقاومتی از دیدگاه فقه...

مقدمه

پدیده قاچاق کالا در ایران پدیده‌ای نوپا و نوظهور نیست. قاچاق در واقع ورود یا خروج پنهانی و غیرقانونی کالا و انسان از مبادی رسمی و غیررسمی بدون پرداخت عوارض و حقوق گمرکی با انگیزه اصلی فرار از مالیات است. بنابراین از دیدگاه حقوق کیفری، یک پدیده‌ی غیرمجاز اقتصادی و مخالف نظم اجتماعی و با توجه به قوانین مرتبط قابل تعقیب و مجازات است. این امر در مواد ۳۶ و ۵۸ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲ مورد تأکید قرار گرفته است (اکرمی و اکبری، ۱۳۹۵: ۳).

در سال ۱۳۹۸ بیشترین جریمه تعیین شده برای پرونده‌های کلان مربوط به استان‌های هرمزگان، آذربایجان غربی و بوشهر به ترتیب و به شکل تقریبی با ارزش ۱۹۳۶ و ۳۵۲۹ و ۳۰۱۶ میلیارد ریال بوده است. نسبت جریمه تعیین شده به ارزش پرونده‌های متشکله کلان در استان‌های هرمزگان، خراسان جنوبی و خوزستان به ترتیب با ۳ و ۶ و ۲ برابر و در ۱۷ استان این نسبت برابر با ۲ می‌باشد. به عبارت دیگر، بیشترین میزان جریمه‌هایی که در استان‌ها برای پرونده‌های کلان تعیین گردیده است، ۳ برابر ارزش پرونده‌ها است و کمترین میزان جریمه‌ای که برای پرونده‌های کلان در استان‌ها تعیین شده ۱/۵ برابر ارزش پرونده‌ها بوده که مربوط به استان کردستان می‌باشد (همتی زاده، ۱۳۹۵: ۷).

بنابراین با عنایت به موارد فوق‌الذکر و اهمیت مسئله، رهبر معظم انقلاب که به موجب قانون اساسی، اختیار تعیین و ابلاغ سیاست‌های کلی و کلان کشور را دارند، جهت غلبه بر بحران فراگیر شده در حوزه قاچاق کالا و بهبود وضعیت اقتصادی به‌ویژه وضعیت معیشتی مردم، سیاست‌های اقتصاد مقاومتی را ابلاغ و با توجه به اهمیت موضوع، سال‌های ۹۵ و ۹۶ را نیز به ترتیب سال «اقتصاد مقاومتی اقدام و عمل» و «اقتصاد مقاومتی تولید و اشتغال» نام نهادند. ایشان در سال ۱۳۹۵ بیش از گذشته بر ضرورت مبارزه جدی با قاچاق کالا تأکید کرده‌اند و در بیشتر دیدارهایی که با مسئولان و مردم داشته‌اند، بر لزوم مقابله با قاچاق سازمان‌یافته کالا برای تحقق اقتصاد مقاومتی تأکید کرده‌اند. همچنین ایشان در سال‌های اخیر به‌خصوص در بیانیه «گام دوم انقلاب» نوعی از سبک‌مدیریتی و رهبری بومی با عنوان مدیریت جهادی را نیز طرح نمودند که از مقبولیت بالایی برخوردار است و با

فرهنگ اسلامی ایرانی ما سنخیت دارد (کریمی سیلکانی و عسگرزاده، ۱۳۹۵: ۵).

در این پژوهش، محقق بر آن است که در کنار این سبک مدیریتی و رهبری بومی و مدیریت جهادی و فصل الخطاب بودن سخنان رهبر معظم انقلاب اسلامی، ضمن تبیین عوامل مؤثر بر تحقق اقتصاد مقاومتی و کاهش واردات اعم از قانونی و غیرقانونی، افزایش تولیدات داخلی و به تبع آن ایجاد اشتغال، رویکرد اصلی و مورد مطالعه؛ شناسایی و طراحی مدل بومی و مبتنی بر اقتصاد مقاومتی در محورهای حمایت از تولید داخلی، اشتغال و کارآفرینی، مدیریت مصرف، مبارزه با فساد و مدیریت صحیح منابع ارزی و سپس تحلیل روابط این مدل با سیاست‌های مبارزه و پیشگیری از قاچاق کالا است که می‌تواند روابط این دو موضوع را روشن سازد.

۱. قاچاق کالا

در فرهنگ لغت دهخدا آمده که کلمه قاچاق ترکی بوده و به معنی ربوده (فرهنگ نظام) می‌باشد و آنچه ورود آن به کشور و با معامله آن از طرف دولت ممنوع است، متاع قاچاق، متاع ممنوع‌الورود یا ممنوع‌المعامله دانسته می‌شود. در زبان ترکی «قاچماق» مصدر فعل و به معنای فرار کردن است و افعال مرتبط با آن نیز از ریشه فرار کردن استخراج شده است. بر این اساس، کلمه قاچاق از زبان ترکی به فارسی وارد شده است.

در «فرهنگ لغت سخن بزرگ» معانی ذیل برای قاچاق ذکر شده است:

۱- ویژگی کالایی که خرید و فروش و حمل آن غیرقانونی است. مانند قاچاق تریاک.
۲- ویژگی آن که در قبال استفاده از چیزی یا فرار یا نیرنگ‌های دیگر، پولی نمی‌پردازد؛ مانند مسافر قاچاق، مشتری‌های قاچاق، از موقع استفاده کرده مثل موش از سوراخ مهمانخانه فرار می‌کنند.

۳- آن که از زیر کار شانه خالی می‌کند، فراری از کار، از زیر کار در رو.

۴- حمل و نقل یا خرید و فروش کالا بدون داشتن مجوز قانونی.

در فرهنگ معین آمده که کلمه قاچاق ترکی است و به معنی فراری می‌باشد. یعنی کاری برخلاف قانون که پنهانی انجام شود و یا متاعی که معامله با ورود آن به کشور ممنوع است.

در فرهنگ لغت عمید نیز در معنای قاچاق آمده است که کاری که پنهانی و با تردستی انجام شود، خرید و فروش کالاهایی که در انحصار دولت بوده و یا معامله‌ی آنها ممنوع باشند. وارد کردن کالایی که ورود و صدور آن ممنوع است. همچنین کلمه قاچاقچی در فرهنگ عمید چنین معنی گردیده «کسی که اشیاء قاچاق خرید و فروش کند.»

منظور از تعریف اصطلاحی این است آنچه عامه مردم از لفظ قاچاق در ذهن و فکرشان تداعی می‌شود و اعمال و رفتاری که در نزد آنان به‌عنوان قاچاق مصطلح گردیده است تعریف اصطلاحی قاچاق گفته می‌شود. امروزه در نزد عامه مردم هر کالا و متاعی که ارائه آن در نزد مأمورین دولتی اعم از مأمورین گمرکی با مأمورین انتظامی با مأموریت ویژه‌ای که وظیفه خاص و محدودی دارند موجب توقیف کالا و تعقیب صاحب آن شود، در نزد مردم قاچاق تلقی می‌شود و اصطلاحاً به آن عمل قاچاق گفته می‌شود و فرد مرتکب را قاچاقچی می‌گویند. به‌عنوان مثال اگر از شخصی مواد مخدر با اسلحه‌ی غیرمجاز یا مشروب یا کالایی که ممنوع‌الورود است یا کالایی از کشور خارجی بدون مجوز وارد شده باشد، توسط مأمورین دولتی کشف گردد، کالای مکشوفه را قاچاق و شخص دارنده کالا را قاچاقچی می‌گویند (کلانتری و قزلباش، ۱۳۸۹: ۵۴).

اداره حقوقی و تدوین قوانین قوه قضائیه که مرجع رسمی اظهار نظر و مشورتی در رابطه با بیان و توضیح قوانین و مقررات است در نظریه‌ی شماره ۷/۷۹۸۷ مورخه ۱۳۷۳/۱۲/۰۸ در رابطه با تعریف قاچاق چنین اظهار نظر کرده است: غیر از آنچه در ماده یک قانون اصلاح ماده یک قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوبه ۱۳۷۳/۱۱/۰۹ آمده و کالاهای موضوع درآمد دولت و ممنوع‌الصدور و ممنوع‌الورود را در بر می‌گیرد تعریف دیگری از قاچاق نشده است و به‌طور خلاصه، قاچاق عبارت است از وارد کردن با صادر کردن کالا برخلاف قوانین و مقررات جاریه و یا اقدامی که قانوناً در حکم قاچاق محسوب شده است (یوسف وند، ۱۳۹۶: ۱۳).

در قانون از قاچاق تعریفی به عمل نیامده است. در ماده یکم قانون مجازات مرتکبین قاچاق (اصلاحی ۱۳۷۳/۱۱/۰۹) به جرم بودن عمل قاچاق و تعیین مجازات آن اشاره نموده است. و در این ماده هیچ اشاره‌ای به نحوه و چگونگی عمل و رفتاری که به آن

قاچاق گفته شود نکرده است و ماده مذکور به شرح زیر بیان گردیده «هر کس در مورد مالی که موضوع درآمد دولت بوده مرتکب قاچاق شود، علاوه بر رد مال و در صورت نبودن عین مال رد بهای آن، حسب مورد باتوجه به شرایط و امکانات و دفعات و مراتب جرم به پرداخت جریمه نقدی تا حداکثر پنج برابر معادل قیمت ریالی مال مورد قاچاق و شلاق تا ۷۴ ضربه محکوم می‌گردد. و در مورد اموال ممنوع‌الورود و ممنوع‌الصدور و کالاهای انحصاری علاوه بر مجازات فوق به حبس تعزیری تا دو سال محکوم خواهد شد. تولید الکل و ترکیبات الکی و نوشابه‌های غیرالکی و آمیوه به طریق صنعتی در داخل کشور به نحو غیرمجاز یا عرضه آن‌ها برای فروش قبل از اینکه مالیات مربوط پرداخت یا ترتیب پرداخت آن داده‌شده باشد از موارد قاچاق اموال موضوع درآمد دولت محسوب می‌گردد و باتوجه به شرایط و امکانات و دفعات و مراتب جرم مرتکب به جزای نقدی حداکثر تا ده برابر درآمدی که برای دولت مقرر باشد محکوم خواهد شد.» (اجتهادی، ۱۳۸۰: ۳۴).

و در ماده ۲۹ قانون امور گمرکی مقرر گردیده موارد مشروحه زیر قاچاق گمرکی محسوب می‌شود:

- ۱- واردکردن کالا به کشور با خارج کردن کالا از کشور به ترتیب غیرمجاز مگر آنکه کالای مزبور در موقع ورود با صدور ممنوع یا غیرمجاز یا مجاز مشروط نبوده و از حقوق گمرکی و سود بازرگانی و عوارض بخشوده باشد.
- ۲- خارج نکردن وسائط نقلیه و یا کالاهائی که به‌عنوان ورود موقت یا ترانزیت خارجی وارد کشور شده به استناد اسناد خلاف واقع مبنی بر خروج وسائط نقلیه و کالا.
- ۳- بیرون بردن کالای تجارتي از گمرک بدون تسلیم اظهارنامه و پرداخت حقوق گمرکی و سود بازرگانی و عوارض، خواه عمل در حین خروج از گمرک یا بعد از خروج کشف شود.
- ۴- تعویض کالای ترانزیت خارجی یا برداشتن از آن.
- ۵- اظهار کردن کالای ممنوع‌الورود یا غیرمجاز تحت عنوان کالای مجاز یا مجاز مشروط بانام دیگر.

- ۶- وجود کالای اظهارنشده ضمن کالای اظهارشده به استثنای مواردی که کالای مزبور از نوع مجاز بوده و مأخذ حقوق گمرکی و سود بازرگانی و عوارض آن بیشتر از مأخذ حقوق گمرکی و سود بازرگانی و عوارض کالای اظهارشده نباشد.
- ۷- خارج نکردن یا وارد نکردن کالایی که ورود یا صدور قطعی آن ممنوع یا مشروط باشد ظرف مهلت مقرر از کشور با به کشور که به عنوان ترانزیت خارجی با ورود موقت یا کابوتاژ^۱ یا خروج موقت یا مرجوعی اظهارشده باشد جز در مواردی که ثابت شود در عدم خروج با ورود کالا سوءنیتی نبوده است.
- ۸- واگذاری کالای معاف مندرج در ماده ۳۷ به هر عنوان برخلاف مقررات این قانون و یا بدون پرداخت حقوق گمرکی و سود بازرگانی و عوارض مربوط.
- ۹- اظهار کردن کالای مجاز تحت عنوان کالای مجاز دیگری که حقوق گمرکی و سود بازرگانی و عوارض آن کمتر است با نام دیگر و با استفاده از اسناد خلاف واقع.
- ۱۰- بیرون بردن کالا از گمرک با استفاده از شمول معافیت یا تسلیم اظهارنامه خلاف یا اسناد خلاف واقع.
- ۱۱- اظهار خلاف راجع به کمیت و کیفیت کالای صادراتی به نحوی که منجر به خروج غیرقانونی ارز از کشور گردد.
- در ماده ۲۹ قانون امور گمرکی و بندهای یازده گانه آن صرفاً به ذکر مصادیق قاچاق پرداخته و هیچ تعریفی از قاچاق ارائه نداده است. در اینجا لازم است به توضیح بعضی از اصطلاحات که در مقرر فوق درج گردیده پرداخته تا فهم و درک مواد قانونی با مشکل مواجه نگردد.
- ۱- حقوق گمرکی: وجهی که میزان آن به موجب جدول تعرفه گمرکی ضمیمه قانون است و از جانب مأمورین گمرک مشخص و توسط صاحب کالا به حساب گمرک واریز می شود (بند الف ماده ۲ قانون گمرک).
- ۲- سود بازرگانی: وجهی است که براساس قانون انحصار تجارت خارجی به موجب

1. Caborge

تصویب نامه‌ی هیئت وزیران مقرر می‌گردد (بند ب ماده ۶ قانون گمرک).

۳- هزینه‌های گمرکی: وجوهی است که میزان و شرایط آن با تصویب هیئت وزیران برای تخلیه و باربری و بارگیری، انبارداری، آزمایش، تعرفه‌بندی، بدرقه کالا و خدمات فوق‌العاده تعیین می‌شود. ترتیب وصول و نحوه‌ی مصرف این وجوه طبق آئین نامه گمرکی تعیین می‌شود (بند ج ماده ۲ قانون گمرک).

۴- عوارض گمرکی: وجهی است که وصول آن طبق مقررات به عهده‌ی گمرک واگذار شده است (بند د ماده ۲ قانون گمرک).

۵- اظهارنامه: برگه‌ای است که توسط گمرک تهیه و در اختیار صاحب کالا گذاشته می‌شود تا مشخصات و اوصاف کامل کالا در آن قید شده و به گمرک تسلیم نماید.

۶- قیمت سیف: بهای خرید کالا در مبدأ به اضافه هزینه بیمه و باربندی و حمل و نقل و سایر هزینه متعلقه تا اولین دفتر گمرکی و یا در مورد کالای حمل شده به وسیله هواپیما بهای خرید به علاوه‌ی هزینه‌ی بیمه و باربندی و سایر هزینه‌های متعلقه تا اولین فرودگاهی که کالا در آنجا تخلیه می‌شود قیمت سیف گفته می‌شود.

۷- مانیفست: سندی است که نشان‌دهنده‌ی جنس و مارک و شماره‌ی کالا است که به بندر وارد می‌شود و به امضاء ناخدا رسیده باشد. با عبارت است از اظهاریه ورودی کالا یا اظهار بطور اجمالی.

۸- ترانزیت یا حق عبور کالا: هرگاه کالای متعلق به یک کشور خارجی از داخل کشور عبور نماید تا در کشور ثالثی معامله شود، از پرداخت سود گمرکی و مالیات معمول ورود و خروج معاف می‌باشد و صرفاً حقی بابت عبور پرداخت خواهد شد که آن را حق عبور یا ترانزیت می‌گویند. این مورد را ترانزیت خارجی نیز می‌گویند.

۹- ترانزیت داخلی: هرگاه کالایی وارد یکی از گمرکات مرزی کشور شود و صاحب کالا حاضر به ترخیص کالای موصوف در آن گمرک نباشد، و درخواست نماید که آن کالا در یکی از گمرکات دیگر کشور ترخیص شود کالا به همان گمرک مورد درخواست ارسال می‌گردد و برای این کار وجهی بابت ترانزیت داخلی از صاحب کالا اخذ می‌شود که این مورد را ترانزیت داخلی می‌نامند.

۱۰- کابوتاژ: هرگاه کالایی از یک نقطه در داخل کشور از مسیری خارج از کشور به نقطه‌ای دیگر در داخل کشور انتقال داده شود تا کالا در گمرک محل مبدأ بارگیری و صادر شود و در گمرک محل مقصد تحویل و ترخیص گردد، این عمل را کابوتاژ می‌نامند.

۱۱- مرجوعی: کالایی که از کشور خارج وارد یکی از گمرکات کشور شود و به هر دلیل به کشور مبدا اعاده شود، آن کالا را مرجوعی می‌نامند.

۱۲- انتقالی: هرگاه کالایی که با وسائط نقلیه وارد گمرک شده و آن را به داخل کشتی بارگیری نمایند تا به مقصد برسد، آن را انتقالی می‌نامند.

۱۳- واردات قطعی: هرگاه کالایی که وارد یکی از گمرکات کشور شده و صاحب کالا با پرداخت حقوق و عوارض گمرکی و سود بازرگانی آن کالا را از گمرک ترخیص نماید و در داخل کشور آن را مصرف نماید یا مورداستفاده قرار دهد، آن را واردات قطعی می‌گویند.

۱۴- واردات موقت: هرگاه کالایی به‌منظور ارائه در نمایشگاه‌ها و یا برای تحقیقات علمی و یا هر منظور دیگری وارد کشور شود و پس از انجام هدف مورد نظر به کشور مبدأ اعاده شود آن را واردات موقت می‌نامند.

۲. مواد و روش‌ها

این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و روش انجام آن، ترکیبی می‌باشد. بدین معنا که از هر دو روش کمی و کیفی برای پژوهش استفاده گردیده است. قابل ذکر است که عمده روش بکار گرفته شده در تحقیقات حقوقی تنها تحلیل و توصیف بوده و این پژوهش به‌صورت خاص از روش میدانی برای تجزیه و تحلیل اطلاعات استفاده نموده است. ابتدا با استفاده از مبانی نظری مطالعه شده، دید کلی از وضعیت قاچاق کالا کسب کرده و سپس نکات مبهم آن در قالب سؤالات مصاحبه تهیه و تنظیم شده است. پس از مصاحبه با اعضای جامعه بخش کمی، بخشی از سؤالات پاسخ داده شده و عوامل مبتنی بر اقتصاد مقاومتی در زمینه مبارزه و پیشگیری از قاچاق کالا، لیست گردید. بر مبنای عوامل تعیین شده، پرسشنامه طراحی شده و بخش کیفی آغاز گردید. در بخش کیفی، پاسخ‌دهندگان به

پرسشنامه پاسخ داده و با تجزیه و تحلیل آن، عوامل رتبه‌بندی شدند. سؤالات مصاحبه و پرسشنامه پیش از ارائه، به تأیید چند تن از خبرگان و اساتید علم جرم شناسی رسیده و از این حیث دارای روایی است. پایایی پرسشنامه نیز با آلفای کرونباخ سنجیده شد و در کل اعتبار ابزار تحقیق به اثبات رسید.

۱-۲. جامعه آماری و نمونه‌گیری

در پژوهش کنونی، جامعه آماری شامل کلیه پرسنل پلیس مبارزه با قاچاق کالا و ارز در استان بوشهر می‌باشد. در بخش کمی، اعضای جامعه شامل پرسنل دارای درجه سرگردی به بالا (افسر ارشد) و در بخش کیفی، کلیه پرسنل رسمی با هر درجه به عنوان جامعه آماری لحاظ شد. مطالعه تمامی اعضای جامعه ممکن نیست و محقق معمولاً به روش‌های علمی دست به نمونه‌گیری می‌زند. نمونه‌گیری در تحقیق کنونی به صورت در دسترس و هدفمند است. بدین معنا که به تمامی اعضای جامعه، درخواست همکاری داده شده و تنها یک بار این درخواست تکرار شد. هر تعداد که حاضر به همکاری با محقق شدند جزئی از نمونه آماری محسوب شده که در بخش مصاحبه ۱۰ نفر و در بخش پرسشنامه ۱۰۰ نفر حاضر به همکاری با محقق شدند.

۲-۲. جزئیات روند پژوهش

در جریان تحقیق، مراحل مذکور طی شد که جزئیات آن در دو بخش مصاحبه و پرسشنامه ارائه شده است.

۱-۲-۲. بخش مصاحبه

همان‌طور که بیان شد، مبنای مصاحبه، ابهامات پس از مطالعه مبانی نظری مرتبط با پژوهش بوده و بر همین مبنا، سؤالات مصاحبه آماده شده و نهایتاً موفق به مصاحبه با ده نفر از اعضای جامعه آماری شده که جزئیات آن‌ها به شرح جدول ۱ نشان داده شده است. سؤالات مصاحبه به تأیید خبرگان و اساتید علم حقوق جزا و جرم شناسی رسیده و از این حیث دارای روایی می‌باشد.

جدول ۱- جزئیات مصاحبه‌شوندگان

تعداد (نفر)	سمت
۲	فرمانده یگان
۳	افسر پلیس امنیت اقتصادی
۴	معاونت حقوقی یگان
۱	افسر پلیس مرزبانی مستقر در اسکله
۱۰	تعداد کل

۲-۲-۲. بخش پرسشنامه

با تجزیه و تحلیل متن مصاحبه، پنج عامل اصلی که هر یک دارای پنج عامل فرعی بوده و در مجموع ۲۵ عامل برای طراحی مدل بومی یافته شد. پرسشنامه طراحی شده، هر عامل را با یک سؤال سنجیده و در مجموع ۲۵ سؤال داشته و به تائید اساتید علم مدیریت رسید. جدول ۲ جزئیات پرسش‌شوندگان و جدول ۳ آلفای کرونباخ را به‌عنوان پایایی پرسشنامه نشان داده که نشان از اعتبار آن برای تحقیق دارد.

جدول ۲- جزئیات پرسش‌شوندگان

تعداد (نفر)	سمت
۵	فرمانده یگان
۴۰	افسر پلیس امنیت اقتصادی
۱۵	معاونت حقوقی یگان
۱۵	افسر پلیس مرزبانی مستقر در اسکله
۲۵	بدون سمت
۱۰۰	تعداد کل

جدول ۳- سؤالات پرسشنامه و اعتبار آن‌ها

نتیجه	آلفای کرونباخ	سؤالات پرسشنامه
تائید اعتبار	۰.۸۲	۲۵

۳. یافته‌ها

در این بخش، یافته‌های حاصل از تحقیق عنوان شده است. با آمارهای استنباطی، عوامل مؤثر بر مبارزه با قاچاق کالا و پیشگیری از آن به صورت بومی سازی شده تهیه گردیده و به عنوان نتیجه نهایی تحقیق ارائه شد.

۳-۱. تاکتیک دلفی

در مرحله نخست تحقیق که مصاحبه بود، براساس تجزیه و تحلیل بیانات مصاحبه‌شوندگان، ۵ عامل اصلی که هر یک دارای ۵ عامل فرعی هستند (مجموعاً ۲۵ عامل) برای طراحی الگوی مبارزه با قاچاق کالا مبتنی بر اقتصاد مقاومتی تعیین شدند. تاکتیک دلفی به معنای تطبیق عوامل تعیین شده با نظر مصاحبه‌شوندگان است، به گونه‌ای که تکرار تائید هر عامل موجب اطمینان از عامل تعیین شده باشد. تاکتیک دلفی در بخش مصاحبه در جدول ۴ نشان داده شده است. در بخش پرسشنامه اگر این عوامل با امتیاز ۳ و بیشتر توسط پرسش‌شوندگان تائید شد، به معنای تائید عامل فرعی بوده و مجدد تاکتیک دلفی نیز در بخش پرسشنامه مطابق جدول ۵ انجام شد. بدین صورت به روش بکار گرفته شده اطمینان حاصل گردید و محقق از تعیین عوامل مستخرج از نتایج مصاحبه اطمینان حاصل نمود. منظور از کد تائید کننده، شماره فرد مشارکت کننده برحسب حضور است. در بخش مصاحبه کد ۱ الی ۱۰ در جدول ۴ تشریح شده است. در دلفی بخش مصاحبه، حداقل تعداد تائیدکنندگان ۴ نفر بوده و این به معنای یکسان بودن نظر مصاحبه‌شوندگان و تائید اعتبار نتایج حاصله است. در واقع عوامل تعیین شده به گونه‌ای انتخاب شده که در حین مصاحبه حداقل ۴ نفر از اعضای ده گانه از آن نام آورده باشند. باتوجه به این که مصاحبه‌ها

به صورت جداگانه انجام شد و هماهنگی بین اعضا وجود نداشت، چنین تائیدی می‌تواند به صحت اطلاعات بیانجامد.

در دلفی بخش پرسشنامه، تعداد پرسش‌شوندگانی که به عامل فوق نمره سه و بیشتر داده‌اند ذکر شده که به معنای تائید این عامل است. حداقل تعداد تائید کننده، ۴۵ نفر بوده که باتوجه به جمعیت ۱۰۰ نفری پرسش‌شوندگان، این تعداد حداقل نشان از تائید عامل فرعی به‌عنوان یکی از عوامل مبارزه با قاچاق کالا و ارز می‌باشد. از آنجاکه این عوامل در بخش پرسشنامه به تعداد نفرات مناسب تائید شده بود، تائید آن با این میزان اعتبار در بخش پرسشنامه نشان از تقویت اعتبار است.

با انجام دو مرحله تاکتیک دلفی، اطمینان از عوامل اصلی و فرعی تعیین شده تقویت شده و می‌توان آن را کاملاً صحیح دانست. اکنون زمینه برای رتبه بندی عوامل برحسب نمره پرسش‌شونده مهیا شده که در قسمت بعدی به آن پرداخته شده است.

جدول ۴- دلفی در بخش مصاحبه

عوامل اصلی	عوامل فرعی	کد تائیدکننده
عوامل اقتصادی	راه‌اندازی تعاونی‌های مرزی تولید و مصرف باهدف اشتغال‌زایی و تولید بیشتر کالا	۹-۸-۷-۶-۵-۲-۱
	شناسایی نیروی کار جوان باهدف صیادی و تجارت مجاز در مناطق مرزی	۹-۸-۷-۵-۴-۳-۲
	صدور کارت مرزنشینی و امتیازات ویژه به مرزنشینان در قالب سهام عدالت	۸-۷-۶-۵-۳-۲-۱
	اختصاص بخشی از سود شرکت‌های مستقر در هر منطقه مرزی برای توسعه بندر	۹-۸-۶-۵-۱
	تشویق سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی برای توسعه مناطق مرزی	۱۰-۷-۶-۴-۳-۱
مسائل اجرایی	ملزم کردن نیروهای دریایی ارتش و سپاه جهت مقابله با قاچاق توسط کشتی‌های بیش از ۵۰۰ تن	۱۰-۹-۸-۶-۵-۱
	فراهم کردن امکان نظارت ادواری از ستاد مبارزه با قاچاق کالا به‌صورت محسوس و نامحسوس	۷-۶-۵-۴-۳-۱

کد نائیدکننده	عوامل فرعی	عوامل اصلی
۱۰-۹-۸-۷-۵	محدود کردن واردات در هر استان متناسب با نیازهای آن استان با تمرکز بر واردات مواد اولیه	
۱۰-۹-۸-۵	استفاده از اختیارات تقنینی - اجرایی جهت روان سازی و حذف بروکراسی اداری زائد	
۸-۶-۵-۳-۱	ادغام ستاد اموال تملیکی و ستاد اجرایی فرمان امام با عنوان سازمان جمع آوری و فروش اموال قاچاق	
۱۰-۹-۸-۶-۲	اعطای تسهیلات برای بروز کردن تجهیزات شناوری و تعویض شناورهای سنتی	مسائل فنی
۹-۸-۷-۵-۴-۳-۲	تجهیز پلیس امنیت اقتصادی، گمرک، و دیگر سازمان های مرتبط به تجهیزات الکترونیکی و اپتیکی بروز	
۸-۷-۶-۵-۳-۲-۱	اختصاص پهپاد برای پایش مرز هر استان و تخصیص آن به نیروهای پلیس دریایی	
۹-۸-۶-۵-۱	ملزم کردن مالکان وسایل نقلیه زمینی و دریایی به نصب سیستم شناسایی راداری جی. آی. اس و سامانه سجاد	
۱۰-۷-۶-۵-۴-۳-۱	تجهیز البسه پلیس دریایی به مانند پلیس انتظامی جهت شناسایی و کشف قاچاق	
۱۰-۹-۸-۶-۵-۱	اصلاح مواد ۱۰۳ الی ۱۰۵ قانون گمرکی که راه گریز از قانون در مورد کالای اظهارنشده می باشد	عوامل تقنینی
۷-۶-۵-۴-۳-۱	اصلاح و تعیین تکلیف ماده ۵۳ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز در مورد تعیین تکلیف هزینه و چگونگی تحویل کالا	
۱۰-۹-۸-۷-۵	اصلاح ماده ۳۶ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز با هدف تعیین ناجا به عنوان ضابط مستقل در شناسایی کالای قاچاق	
۱۰-۹-۸-۵	تصریح در شرح وظایف اعضای کمیسیون تبصره ۳ ماده ۵۰ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز و پیش بینی ضمانت اجرای تصمیمات کمیسیون	

کد تائیدکننده	عوامل فرعی	عوامل اصلی
۸-۶-۵-۳-۱	تعیین تکلیف مرجع اصالت مانیفیست صادره از کشورهای خارجی که در قانون فعلی مشخص نیست	
۱۰-۹-۸-۶-۵-۱	پرهیز از موازی کاری در تشکیل پرونده توسط ضابطین و ارجاع به مقام قضائی	عوامل امنیتی قضائی
۷-۶-۵-۴-۳-۱	تشکیل واحدی تخصصی متشکل از سازمان اطلاعات سپاه، نیروی انتظامی و اداره کل اطلاعات هر استان در قالب بانک اطلاعاتی مشترک با محوریت اداره اطلاعات جهت شناسایی و کشف مافیای قاچاق	
۱۰-۹-۸-۷-۵	برخورد قاطع با رشوه و ارتشاء نیروهای مسئول در مبارزه با قاچاق کالا و تقویت جنبه بازدارندگی آن	
۱۰-۹-۸-۵	استقرار نمایندگان امنیتی - انتظامی استانداری و اداره اطلاعات به همراه ناجا در قالب محسوس یا نامحسوس در گمرکات و بنادر	
۸-۶-۵-۳-۱	استفاده از مجازات تبعید قاچاقچیان به مناطق فاقد قاچاق	

جدول ۵- دلفی در بخش پرسش نامه

تعداد تائیدکنندگان	عوامل فرعی	عوامل اصلی
۵۰	راه اندازی تعاونی های مرزی تولید و مصرف با هدف اشتغال زایی و تولید بیشتر کالا	عوامل اقتصادی
۵۳	شناسایی نیروی کار جوان با هدف صیادی و تجارت مجاز در مناطق مرزی	
۵۸	صدور کارت مرزنشینی و امتیازات ویژه به مرزنشینان در قالب سهام عدالت	
۶۰	اختصاص بخشی از سود شرکت های مستقر در هر منطقه مرزی برای توسعه بندر	
۵۰	تشویق سرمایه گذاران داخلی و خارجی برای توسعه مناطق مرزی	

تعداد تائیدکنندگان	عوامل فرعی	عوامل اصلی
۵۰	ملزم کردن نیروهای دریایی ارتش و سپاه جهت مقابله با قاچاق توسط کشتی های بیش از ۵۰۰ تن	مسائل اجرایی
۴۵	فراهم کردن امکان نظارت ادواری از ستاد مبارزه با قاچاق کالا به صورت محسوس و نامحسوس	
۴۸	محدود کردن واردات در هر استان متناسب با نیازهای آن استان با تمرکز بر واردات مواد اولیه	
۴۹	استفاده از اختیارات تقنینی - اجرایی جهت روان سازی و حذف بروکراسی اداری زائد	
۵۳	ادغام ستاد اموال تملیکی و ستاد اجرایی فرمان امام با عنوان سازمان جمع آوری و فروش اموال قاچاق	
۴۸	اعطای تسهیلات برای بروز کردن تجهیزات شناوری و تعویض شناورهای سنتی	مسائل فنی
۴۶	تجهیز پلیس امنیت اقتصادی، گمرک، و دیگر سازمان های مرتبط به تجهیزات الکترونیکی و اپتیکی بروز	
۴۹	اختصاص بهیاد برای پایش مرز هر استان و تخصیص آن به نیروهای پلیس دریایی	
۵۵	ملزم کردن مالکان وسایل نقلیه زمینی و دریایی به نصب سیستم شناسایی راداری جی.آی.اس و سامانه سجاد	
۵۹	تجهیز البسه پلیس دریایی به مانند پلیس انتظامی جهت شناسایی و کشف قاچاق	
۵۰	اصلاح مواد ۱۰۳ الی ۱۰۵ قانون گمرکی که راه گریز از قانون در مورد کالای اظهار نشده می باشد	عوامل تقنینی
۵۳	اصلاح و تعیین تکلیف ماده ۵۳ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز در مورد تعیین تکلیف هزینه و چگونگی تحویل کالا	

تعداد تائیدکنندگان	عوامل فرعی	عوامل اصلی
۵۸	اصلاح ماده ۳۶ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز با هدف تعیین ناجا به عنوان ضابطه مستقل در شناسایی کالای قاچاق	
۶۰	تصریح در شرح وظایف اعضای کمیسیون تبصره ۳ ماده ۵۰ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز و پیش بینی ضمانت اجرای تصمیمات کمیسیون	
۵۰	تعیین تکلیف مرجع اصالت مانیفیست صادره از کشورهای خارجی که در قانون فعلی مشخص نیست	
۴۰	پرهیز از موازی کاری در تشکیل پرونده توسط ضابطین و ارجاع به مقام قضائی	عوامل امنیتی قضائی
۴۰	تشکیل واحدی تخصصی متشکل از سازمان اطلاعات سپاه، نیروی انتظامی و اداره کل اطلاعات هر استان در قالب بانک اطلاعاتی مشترک با محوریت اداره اطلاعات جهت شناسایی و کشف مافیای قاچاق	
۴۰	برخورد قاطع با رشوه و ارتشاء نیروهای مسئول در مبارزه با قاچاق کالا و تقویت جنبه بازدارندگی آن	
۴۰	استقرار نمایندگان امنیتی - انتظامی استانداری و اداره اطلاعات به همراه ناجا در قالب محسوس یا نامحسوس در گمرکات و بنادر	
۴۰	استفاده از مجازات تبعید قاچاقچیان به مناطق فاقد قاچاق	

۲-۳. رتبه‌بندی عوامل

هریک از عوامل ۲۵ گانه فرعی در پرسشنامه طراحی شده مورد نظر سنجش اعضاء قرار گرفته و در مقیاس طیف لیکرت، نمره ۱ الی ۵ به هر عامل داده شد. باتوجه به اینکه تعداد پرسش‌شوندگان ۱۰۰ نفر می‌باشند، نمره هر عامل فرعی بین ۱۰۰ الی ۵۰۰ تعیین

گردید. درعین حال هر عامل اصلی متشکل از ۵ عامل فرعی بوده و بر این اساس، هر عامل اصلی نمره‌ای بین ۵۰۰ الی ۲۵۰۰ را شامل می‌شود. در قدم نخست می‌بایست نمره عوامل اصلی را تعیین کرده و سپس نمره عوامل فرعی براساس طبقه‌بندی اصلی انجام شود. جدول ۶ رتبه‌بندی عوامل اصلی را براساس نمره اکتسابی نشان می‌دهد.

جدول ۶- رتبه‌بندی عوامل اصلی براساس امتیازات پرسشنامه

عامل	اقتصادی	اجرایی	فنی	تقنینی	امنیتی- قضائی
نمره	۱۵۲۸	۱۵۲۱	۱۰۵۰	۱۰۲۱	۸۰۲
انحراف معیار	۶۲	۵۷	۳۱	۳۲	۲۸
رتبه	۱	۲	۳	۴	۵

چنین مشخص است که عوامل اقتصادی، از بین عوامل پنج‌گانه، بیشترین تأثیر را بر پیشگیری از وقوع جرم قاچاق دارد. این مهم در نظریات جرم‌شناسی جایگاهی ویژه داشته و فقر و تنگدستی را علت وقوع جرائم مختلف دانسته‌اند. البته نمی‌توان حرص و طمع پایان‌ناپذیر انسان را نادیده انگاشت، اما به‌رحال در غیاب وضعیت اقتصادی مناسب، انگیزه برای ارتکاب جرائم بیشتر می‌شود. دومین عامل، مسائل اجرائی تعیین شد. مسائل اجرائی یکی از مهم‌ترین مشکلاتی بوده که طی نیم‌قرن اخیر کشور با آن دست‌وپنجه نرم کرده است. بسیاری از طرح‌های مناسب تنها به دلیل اجرای نامناسب، اثری معکوس حاصل نمود. عوامل فنی و تجهیزات بروز فنی در مبارزه با قاچاق کالا نیز یکی از عوامل پیشگیری از وقوع جرم بوده که رتبه سوم را به خود اختصاص داده است. سپس مسائل تقنینی و امنیتی-قضائی در رتبه‌های بعدی قرار دارد. رتبه‌بندی عوامل درونی مطابق جدول ۷ انجام شده است.

جدول ۷- رتبه‌بندی عوامل فرعی براساس امتیازات پرسشنامه

رتبه	امتیاز	عوامل فرعی	عوامل اصلی
۲	۳۱۰	راه‌اندازی تعاونی‌های مرزی تولید و مصرف با هدف اشتغال زایی و تولید بیشتر کالا	عوامل اقتصادی
۵	۲۸۸	شناسایی نیروی کار جوان با هدف صیادی و تجارت مجاز در مناطق مرزی	
۴	۲۹۶	صدور کارت مرزنشینی و امتیازات ویژه به مرزنشینان در قالب سهام عدالت	
۱	۳۲۸	اختصاص بخشی از سود شرکت های مستقر در هر منطقه مرزی برای توسعه بندر	
۳	۳۰۶	تشویق سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی برای توسعه مناطق مرزی	
۵	۲۸۰	ملزم کردن نیروهای دریایی ارتش و سپاه جهت مقابله با قاچاق توسط کشتی‌های بیش از ۵۰۰ تن	مسائل اجرایی
۳	۳۰۰	فراهم کردن امکان نظارت ادواری از ستاد مبارزه با قاچاق کالا به صورت محسوس و نامحسوس	
۱	۳۱۹	محدود کردن واردات در هر استان متناسب با نیازهای آن استان با تمرکز بر واردات مواد اولیه	
۲	۳۱۸	استفاده از اختیارات تقنینی - اجرایی جهت روان‌سازی و حذف بروکراسی اداری زائد	
۴	۳۰۴	ادغام ستاد اموال تملیکی و ستاد اجرایی فرمان امام با عنوان سازمان جمع‌آوری و فروش اموال قاچاق	
۱	۲۳۲	اعطای تسهیلات برای بروز کردن تجهیزات شناوری و تعویض شناورهای سنتی	مسائل فنی
۵	۱۸۸	تجهیز پلیس امنیت اقتصادی، گمرک، و دیگر سازمان‌های مرتبط به تجهیزات الکترونیکی و اپتیکی بروز	
۴	۱۹۶	اختصاص بهیاد برای پایش مرز هر استان و تخصیص آن به نیروهای پلیس دریایی	
۲	۲۲۸	ملزم کردن مالکان وسایل نقلیه زمینی و دریایی به نصب سیستم شناسایی راداری جی.آی.اس و سامانه سجاد	
۳	۲۰۶	تجهیز البسه پلیس دریایی به مانند پلیس انتظامی جهت شناسایی و کشف قاچاق	

رتبه	امتیاز	عوامل فرعی	عوامل اصلی
۵	۱۸۰	اصلاح مواد ۱۰۳ الی ۱۰۵ قانون گمرکی که راه گریز از قانون در مورد کالای اظهار نشده می باشد	عوامل تفصیلی
۴	۲۰۰	اصلاح و تعیین تکلیف ماده ۵۳ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز در مورد تعیین تکلیف هزینه و چگونگی تحویل کالا	
۱	۲۱۹	اصلاح ماده ۳۶ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز با هدف تعیین ناجا به عنوان ضابط مستقل در شناسایی کالای قاچاق	
۲	۲۱۸	تصریح در شرح وظایف اعضای کمیسیون تبصره ۳ ماده ۵۰ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز و پیش بینی ضمانت اجرای تصمیمات کمیسیون	
۳	۲۰۴	تعیین تکلیف مرجع اصالت مانیفیست صادره از کشورهای خارجی که در قانون فعلی مشخص نیست	
۴	۱۴۰	پرهیز از موازی کاری در تشکیل پرونده توسط ضابطین و ارجاع به مقام قضائی	عوامل امینتی قضائی
۵	۱۲۴	تشکیل واحدی تخصصی متشکل از سازمان اطلاعات سپاه، نیروی انتظامی و اداره کل اطلاعات هر استان در قالب بانک اطلاعاتی مشترک با محوریت اداره اطلاعات جهت شناسایی و کشف مافیای قاچاق	
۳	۱۶۳	برخورد قاطع با رشوه و ارتشاء نیروهای مسئول در مبارزه با قاچاق کالا و تقویت جنبه بازدارندگی آن	
۱	۱۹۵	استقرار نمایندگان امنیتی - انتظامی استانداری و اداره اطلاعات به همراه ناجا در قالب محسوس یا نامحسوس در گمرکات و بنادر	
۲	۱۸۰	استفاده از مجازات تبعید قاچاقچیان به مناطق فاقد قاچاق	

۳-۳. طراحی الگو

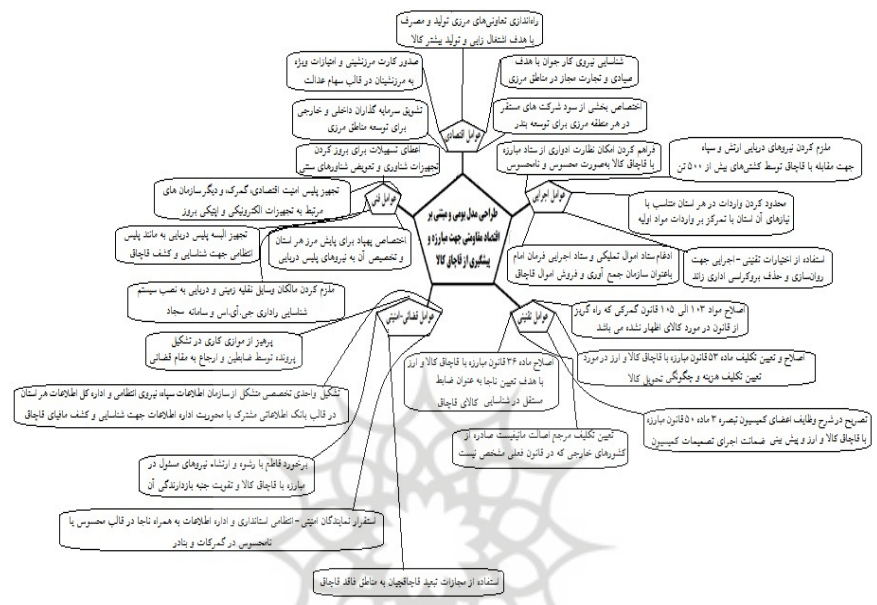
پس از رتبه‌بندی انجام گرفته در قسمت قبل، جدول عوامل برحسب رتبه بندی تمامی عوامل تعیین شده است (جدول ۸)

جدول ۸- رتبه بندی عوامل اصلی و فرعی مبارزه و پیشگیری از قاچاق کالا (رتبه نخست در ردیف بالا قرار دارد)

عوامل اصلی	عوامل فرعی
عوامل اقتصادی	اختصاص بخشی از سود شرکت های مستقر در هر منطقه مرزی برای توسعه بندر
	راه اندازی تعاونی های مرزی تولید و مصرف با هدف اشتغال زایی و تولید بیشتر کالا
	تشویق سرمایه گذاران داخلی و خارجی برای توسعه مناطق مرزی
	صدور کارت مرزنشینی و امتیازات ویژه به مرزنشینان در قالب سهام عدالت
	شناسایی نیروی کار جوان با هدف صیادی و تجارت مجاز در مناطق مرزی
مسائل اجرایی	محدود کردن واردات در هر استان متناسب با نیازهای آن استان با تمرکز بر واردات مواد اولیه
	استفاده از اختیارات تقنینی - اجرایی جهت روان سازی و حذف بروکراسی اداری زائد
	فراهم کردن امکان نظارت ادواری از ستاد مبارزه با قاچاق کالا به صورت محسوس و نامحسوس
	ادغام ستاد اموال تملیکی و ستاد اجرایی فرمان امام با عنوان سازمان جمع آوری و فروش اموال قاچاق
	ملزم کردن نیروهای دریایی ارتش و سپاه جهت مقابله با قاچاق توسط کشتی های بیش از ۵۰۰ تن

عوامل اصلی	عوامل فرعی
مسائل فنی	اعطای تسهیلات برای بروز کردن تجهیزات شناوری و تعویض شناورهای سنتی
	ملرم کردن مالکان وسایل نقلیه زمینی و دریایی به نصب سیستم شناسایی راداری جی.آی.اس و سامانه سجاد.
	تجهیز البسه پلیس دریایی به مانند پلیس انتظامی جهت شناسایی و کشف قاچاق
	اختصاص پهپاد برای پایش مرز هر استان و تخصیص آن به نیروهای پلیس دریایی
	تجهیز پلیس امنیت اقتصادی، گمرک، و دیگر سازمان های مرتبط به تجهیزات الکترونیکی و اپتیکی بروز
عوامل تقنینی	اصلاح ماده ۳۶ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز با هدف تعیین ناجا به عنوان ضابط مستقل در شناسایی کالای قاچاق
	تصریح در شرح وظایف اعضای کمیسیون تبصره ۳ ماده ۵۰ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز و پیش بینی ضمانت اجرای تصمیمات کمیسیون
	تعیین تکلیف مرجع اصالت مانیفیست صادره از کشورهای خارجی که در قانون فعلی مشخص نیست
	اصلاح و تعیین تکلیف ماده ۵۳ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز در مورد تعیین تکلیف هزینه و چگونگی تحویل کالا
	اصلاح مواد ۱۰۳ الی ۱۰۵ قانون گمرکی که راه گریز از قانون در مورد کالای اظهار نشده می باشد
عوامل امنیتی قضائی	استقرار نمایندگان امنیتی - انتظامی استانداری و اداره اطلاعات به همراه ناجا در قالب محسوس یا نامحسوس در گمرکات و بنادر
	استفاده از مجازات تبعید قاچاقچیان به مناطق فاقد قاچاق
	برخورد قاطع با رشوه و ارتشاء نیروهای مسئول در مبارزه با قاچاق کالا و تقویت جنبه بازدارندگی آن
	پرهیز از موازی کاری در تشکیل پرونده توسط ضابطین و ارجاع به مقام قضائی
	تشکیل واحدی تخصصی متشکل از سازمان اطلاعات سپاه، نیروی انتظامی و اداره کل اطلاعات هر استان در قالب بانک اطلاعاتی مشترک با محوریت اداره اطلاعات جهت شناسایی و کشف مافیای قاچاق

اکنون با در اختیار داشتن عوامل و رتبه‌بندی آنها می‌توان الگوی مبارزه با قاچاق کالا که هدف پژوهش بود را مطابق شکل ۱ ترسیم نمود.

شکل ۱- طراحی الگوی مبارزه و پیشگیری از قاچاق کالا

۴. نتیجه‌گیری

در این قسمت نتیجه‌گیری نهایی بر مبنای مطالب بیان‌شده، صورت پذیرفته است. براساس نتایج حاصله در بخش‌های پیشین، در اینجا بحث صورت گرفته و پیشینه علمی همسو با هر نتیجه عنوان گردیده است.

۴-۱. عامل رتبه اول: اقتصادی

عامل اقتصادی رتبه نخست را از بین عوامل پنج‌گانه کسب کرد. رتبه یکم فرعی بیان داشت که می‌توان با اختصاص بخشی از سود شرکت‌های مستقر در هر منطقه مرزی برای

توسعه بندر، موجب اشتغال‌زایی و بهبود درآمد مرزنشینان شد که در نهایت به کاهش انگیزه آن‌ها برای قاچاق منتهی می‌شود. کلاتری و قزلباش (۱۳۸۹) در کتاب خود به این نکته اشاره داشته و در مورد مناطق فقیرنشین پیشنهاد داده بودند که با اختصاص بخشی از درآمدهای شهری می‌توان با توسعه صنعت در مناطق پائین‌شهری موجب اشتغال محلی و به تبع آن کاهش جرائم شد. این رویه نوعی همکاری بومی برای کاهش انگیزه بزهکاری می‌باشد. راه‌اندازی تعاونی‌های مرزی نیز در همین راستا قابلیت کاهش جرائم را داشته که در اینجا به عنوان عامل رتبه دوم فرعی تعیین شد. یوسف وند (۱۳۹۶) نیز به این نکته اشاره کرد که تعاونی‌ها نقش مهمی در مدل‌های بومی اشتغال دارند. اگر به وسیله همین تعاونی‌های محلی اشتغال‌زایی صورت گیرد، درد غربت به بزهکاران وارد نشده و رضایت نسبی از زندگی بر کاهش انگیزه بزهکاری تأثیر دارد.

استفاده از ظرفیت سرمایه‌گذاران (داخلی یا خارجی) برای توسعه مناطق مرزی یکی از دغدغه‌های مهم دولت بوده و می‌باشد که تاکنون به دلایل مختلف چندان موفق نبوده است. اکرمی و اکبری (۱۳۹۵) عدم موفقیت دولت در جذب سرمایه‌های خارجی و داخلی که عمدتاً به واسطه تحریم‌ها می‌باشد را عامل عدم مهار برخی بزهکاری‌ها دانست. به‌رحال در صورتی که سیاست‌های مرتبط با جذب سرمایه‌ها در مناطق مرزی موفق ارزیابی شود می‌توان به کاهش بزهکاری امید داشت.

اعطای امتیازات مرزنشینی به نسبت دیگر شهروندان انگیزه برای حفظ این امتیازات خود عامل بازدارنده ارتکاب جرم است. عامل رتبه چهارم فرعی صدور کارت مرزنشینی و امتیازات ویژه به مرزنشینان در قالب سهام عدالت بود که به معیشت مردم مرزنشین کمک کرده که بلکه بر انگیزه آن‌ها بر کاهش بزهکاری مؤثر باشد. اجتهادی (۱۳۸۰) صیادی را ظرفیت اشتغال‌زایی برای جوانان دانست که اگر به‌درستی هدایت شود خود عامل بازدارنده جرم است. عامل رتبه پنجم نیز بیان می‌دارد که با شناسایی نیروی کار جوان باهدف صیادی و تجارت مجاز در مناطق مرزی می‌توان اشتغال تقریباً مناسبی برای این جوانان ایجاد کرد که بلکه به سمت قاچاق کالا باهدف امرار معاش نروند.

۲-۴. عامل رتبه دوم: اجرایی

مسائل اجرایی عامل رتبه دوم در بین عوامل اصلی پنج‌گانه تعیین شد. متأسفانه در سال‌های اخیر بسیاری از طرح‌های مهم به دلیل اجرای ناصحیح، عملکردی نامناسب داشتند. این مسئله در مورد مبارزه با قاچاق کالا و ارز دارای اهمیت است. نخستین عامل فرعی تعیین شده، محدود کردن واردات در هر استان متناسب با نیازهای آن استان با تمرکز بر واردات مواد اولیه می‌باشد. طباطبائی نژاد و همکاران (۱۳۹۵) ساختار اقتصادی ایران را بسیار خاص دانسته و بیان داشتند که سیاست‌های وارداتی و صادراتی آن نیز بسیار خاص است. بر این اساس، محدودیت واردات به استان‌های مرزی می‌تواند عامل بازدارنده قاچاق کالا باشد، چراکه نیازهای اولیه استان به صورت قانونی و به‌گونه‌ای که به اقتصاد کشور زیان نرزد، وارد می‌شود.

استفاده از اختیارات تقنینی - اجرایی جهت روان‌سازی و حذف بروکراسی اداری زائد عامل رتبه دوم فرعی تعیین شد. این مشکل در سراسر نظام اداری کشور قابل مشاهده است. نظام اداری کشورهای آسیایی مسموم بوده که قاچاق کالا با وجود تمامی تلاش‌ها، یکی از عوارض آن است. اما می‌توان باهمت مدیریت صالح، جریان اداری را متناسب در مبارزه با قاچاق کالا قرار داد.

عامل رتبه سوم فرعی، فراهم کردن امکان نظارت ادواری از ستاد مبارزه با قاچاق کالا به صورت محسوس و نامحسوس است. از آنجا که احتمال وجود فساد در نهادی که خود مسئول مبارزه با قاچاق کالا است وجود دارد، نظارت‌های ادواری و از نوع نامحسوس بر آن ضرورت دارد. صادقی (۱۴۰۰) در جزوه درسی دانشگاه به نقش مهم نهادهای نظارتی مستقل اشاره داشت و وابستگی نهادها به یکدیگر را عامل ایجاد فساد دانست. لذا نیاز است که به صورت ادواری و غیرمحسوس نظارت‌هایی بر نهادهای مسئول در مبارزه با قاچاق کالا داشت.

مشکل دیگر، ناهماهنگی در جریان ضبط کالای قاچاق است. در حال حاضر ستاد اموال تملیکی و ستاد اجرایی فرمان امام هر دو مسئولیت جمع‌آوری کالای قاچاق را بر عهده دارند. جهانگیر و همکاران (۱۳۹۹) ناهماهنگی در امورات اداری و موازی کاری‌ها

را یکی از عوامل عدم موفقیت اقتصاد مقاومتی دانستند و به صورت غیرمستقیم به مسئله جمع‌آوری کالای قاچاق اشاره کرد. به هر حال نیاز است که در جهت تجمع کالای قاچاق دو نهاد مذکور با یکدیگر ادغام شوند.

به عدم تفکیک دقیق نیروهای نظامی و انتظامی اشاره شد و چنین بیان داشته که با عدم لحاظ نقش ارتش در مبارزه با قاچاق کالا، روزه‌ای برای این امر باقی خواهد ماند. بر همین مبنا، عامل رتبه پنجم چنین تعیین شد که از آنجاکه واحد دریابانی نیروی انتظامی مسئول مبارزه با قاچاق کالا توسط کشتی‌های کمتر از ۵۰۰ تن می‌باشد، نیاز است که نیروهای دریایی ارتش و سپاه مسئولیت کنترل کشتی‌های بیش از ۵۰۰ تن را بر عهده گیرند که روزه قاچاق کالا در کشور باقی نمایند.

۳-۴. عامل رتبه سوم: فنی

عامل فنی به عنوان عامل رتبه سوم از بین عوامل پنج‌گانه تعیین شد. طبیعتاً تجهیزات فنی قادر به اعمالی بوده که انجام آن برای انسان‌ها به صورت عادی ممکن نیست. بر این اساس پیشنهاد شده که برای بروز کردن تجهیزات شناوری و تعویض شناورهای سنتی تسهیلات تعلق گیرد. سلیمی (۱۳۹۴) اثبات وضعیت قاچاق برای شناورهای سنتی را امری محال دانست. بر این اساس می‌بایست شناورهای سنتی منسوخ شده تا با تجهیزات فنی پیشرفته ادله اثبات بهتری برای ضابطین وجود داشته باشد.

به همین شکل می‌بایست مالکان وسایل نقلیه زمینی و دریایی را به نصب سیستم شناسایی راداری جی.آی.اس و سامانه سجاد ملزم نمود. این سامانه‌ها در حال حاضر مناسب‌ترین وسایل شناسایی مسیر تجهیزات دریانوردی بوده که استفاده اجباری از آن‌ها می‌تواند جهت شناسایی به ضابطین کمک نماید (شریفی و عدالتجو، ۱۳۹۱: ۱۲۵).

پیشنهاد شده که البسه پلیس دریایی به مانند پلیس انتظامی جهت شناسایی و کشف قاچاق تجهیز شود. این رویه در ایتالیا به خوبی اجرا شد. براساس این تجربه می‌بایست البسه مناسب در اختیار پلیس دریایی قرار داده شود تا به خوبی قادر به کشف کالای قاچاق باشد. اختصاص پهپاد برای پایش مرز هر استان و تخصیص آن به نیروهای پلیس دریایی نیز

عامل رتبه چهارم فرعی است که تجربه موفق آن در نروژ اجرا شد. لذا این وسایل می‌تواند تا حد زیادی به پلیس دریابانی کمک نماید.

در نهایت تجهیز پلیس امنیت اقتصادی، گمرک، و دیگر سازمان‌های مرتبط به تجهیزات الکترونیکی و اپتیکی بروز پیشنهاد آخر در مورد مسائل فنی است که نمونه آن در کشور پرتغال به خوبی اجرا شد.

۴-۴. عامل رتبه چهارم: تقنینی

مسائل تقنینی عامل رتبه چهارم در مبارزه با قاچاق کالا می‌باشد که نیاز است توسط قانون‌گذار، انجام شود.

در حال حاضر تعیین ضوابط قطعی در مبارزه با قاچاق کالا از نظر قانونی مشکل داشته و این خود موجب شده اراده ضعیفی در اجرای قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز وجود داشته باشد. لذا پیشنهاد شده که ماده ۳۶ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز با هدف تعیین ناجا به عنوان ضابط مستقل در شناسایی کالای قاچاق اصلاح شود. روشن نیا (۱۳۹۳) نیز در تحقیق خود به این نتیجه رسیده بود که عدم تعیین دقیق ضابط تخصصی دادگستری یکی از عوامل بروز فساد است.

همچنین نیاز است که در شرح وظایف اعضای کمیسیون تبصره ۳ ماده ۵۰ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز و پیش‌بینی ضمانت اجرای تصمیمات کمیسیون تصریح شود. اکرمی و اکبری (۱۳۹۵) یکی از علل عدم موفقیت در پیشگیری از وقوع جرم را عدم وجود ضمانت اجرایی در برخی قوانین دانستند. لذا نیاز است که با اصلاح قانون مذکور، ضمن تصریح در شرح وظایف، ضمانت‌هایی برای اجرای دقیق آن پیش‌بینی شود.

باریکلو (۱۳۸۵) در بحث مسئولیت مدنی، عدم وجود مرجع تأیید اصالت را مستوجب سهل‌انگاری در استعلام و مسئولیت مدنی نسبت به کل جامعه دانست. در حال حاضر مرجع اصالت مانیفیست صادره از کشورهای خارجی در قانون فعلی مشخص نیست و نیاز است که قانون‌گذار در این باره تدبیری بی‌اندیشد و این مورد عامل رتبه سوم تعیین شد.

پیشنهاد چهارم، اصلاح و تعیین تکلیف ماده ۵۳ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز در

مورد تعیین تکلیف هزینه و چگونگی تحویل کالا می باشد که در تحقیق حیاتی (۱۳۹۰) به صورت غیرمستقیم و جزئی به آن اشاره شد.

پورحسن و بخونه (۱۳۹۳) نیز عدم اظهارنامه برخی کالاها را راه حل گریز از قانون دانست که همسو با این نظریه به عنوان پیشنهاد آخر در بخش تقنینی اصلاح مواد ۱۰۳ الی ۱۰۵ قانون گمرکی که راه گریز از قانون در مورد کالای اظهارنشده می باشد ارائه گردیده است.

۴-۵. عامل رتبه پنجم: امنیتی قضایی

رتبه پنجم از بین عوامل اصلی به مسائل امنیتی قضائی مربوط است. علت ادغام دو عامل امنیتی و قضائی آن است که نیروهای امنیتی ضابط دادگستری محسوب بوده و اعمال آن ها کالا تحت نظارت مقامات قضائی قرار دارد. اما پائین بودن رتبه این عامل نشان از آن دارد که پیشگیری از جرم بهتر از اقدامات قضائی است و اگر با در نظر داشتن عوامل دیگر نظیر اقتصادی و ... بتوان مانع از وقوع جرم شد، اثری بهتر از محاکمه آن ها در مراجع قضائی دارد.

استقرار نمایندگان امنیتی - انتظامی استانداری و اداره اطلاعات به همراه ناجا در قالب محسوس یا نامحسوس در گمرکات و بنادر می توان یکی از راه های کشف تخلفات در گمرکات باشد. مشابه چنین طرحی در ایالات متحده آمریکا اجرایی شد که نتیجه نسبتاً خوبی به دست داد.

در مورد بازدارندگی مجازات پیشنهاد شده که به جای زندانی کردن قاچاقچیان، آن ها را تبعید نمود.

مشابه این قضیه در مصر اجرا شده که نتیجه مثبتی از خود نشان داد. دور کردن قاچاقچی از محیط قاچاق، به وی اجبار کرده که امرار معاش خود را از مسیری به جز قاچاق انجام دهد. وابسته شدن بزهکار به مشاغل مشروع زمینه ساز دوری وی از قاچاق کالا را فراهم داشته و عدم حضور وی در زندان نیز زمینه آموزش های بزهکاری را کاهش می دهد. از آنجاکه وجود مافیای قاچاق و طبیعتاً همکاری برخی از مسئولین مبارزه با قاچاق کالا

با عناصر بزهکار زمینه ایجاد یک فساد بزرگ را فراهم می‌دارد، می‌بایست برخورد قاطع با رشوه و ارتشاء نیروهای مسئول در مبارزه با قاچاق کالا و تقویت جنبه بازدارندگی آن انجام شود. البته مجازات بازدارنده برای عناصر مافیای در کشور ما چندان سنگین نیست (رجب، ۱۳۹۳: ۵۹). به‌هرحال برخورد قاطع با رشاء و ارتشاء می‌تواند تا حدودی عاملی بازدارنده تلقی شود.

در دیگر کشورها موازی‌کاری در تعیین ضابط دادگستری یک معضل بود که با تصمیمات صحیح مرتفع شد. با همین منظور می‌بایست ضابط مبارزه با قاچاق کالا و ارز را صراحتاً مشخص کرد و از موازی‌کاری‌ها پرهیز نمود. خودداری از موازی‌کاری در تشکیل پرونده توسط ضابطین و ارجاع به مقام قضائی در اسرع وقت عامل رتبه چهارم فرعی تعیین شد.

در نهایت به‌عنوان آخرین عامل فرعی، تشکیل واحدی تخصصی متشکل از سازمان اطلاعات سپاه، نیروی انتظامی و اداره کل اطلاعات هر استان در قالب بانک اطلاعاتی مشترک با محوریت اداره اطلاعات جهت شناسایی و کشف مافیای قاچاق تعیین شد. به‌صورت مشابه چنین تجربه‌ای در کشورهای سنگاپور و مالزی موفق بود. بر این اساس نیاز است که بانک اطلاعاتی مرتبط با قاچاق کالا تعیین شود تا به سهولت بتوان بر این مهم نظارت اعمال کرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فهرست منابع

۱. آیین‌نامه ورود کالا توسط ملوانان شناورهای دریایی سنتی با ظرفیت کمتر از (۵۰۰) تن (لنج تجاری) و ساماندهی و نوسازی آن شناورها، مصوب ۱۳۹۷.
۲. اجتهادی، سید عبدالمجید (۱۳۸۰) بررسی جرایم و مجازات‌های قاچاق کالا و ارز و شیوه رسیدگی به آن در حقوق کیفری ایران، دانشگاه تهران، کارشناسی ارشد.
۳. اکرمی، سام؛ اکبری، عاطفه (۱۳۹۵) نقش پلیس در پیشگیری از جرم قاچاق کالا، کنفرانس ملی فقه، حقوق و روانشناسی، شیراز، مرکز توسعه آموزش های نوین ایران (متانا).
۴. پورحسن سالکویه، هادی؛ بخونه، کریم (۱۳۹۳) نگرش جرم‌شناسانه نقش اقتصاد سیاه در عدم تحقق و توسعه اقتصاد مقاومتی، کنفرانس بین‌المللی توسعه و تعالی کسب و کار، تهران.
۵. جهانگیر، کیومرث؛ رستمی، ولی؛ تاری، بهالدین (۱۳۹۹) الزامات حقوقی اقتصاد مقاومتی در «مرحله قانونگذاری» با تأکید بر اصل ۴۴ قانون اساسی، فصلنامه مطالعات حقوق عمومی دانشگاه تهران ۵ (۴۰) ۱۳۰۷-۱۳۲۹.
۶. حیاتی، علی عباس (۱۳۹۰) اجرای احکام مدنی در نظم حقوقی کنونی، تهران، بنیاد حقوقی میزان، ج ۱، چ ۲.
۷. رجب، محمدعلی (۱۳۹۳) مبنای قضاء در اسلام براساس ادله اثبات دعوی و جرم شامل قطع قاضی اقرار بینه و قسم، شهر قانون ۱۰ (۱) ۴۳-۴۵.
۸. روشن‌نیا، احسان (۱۳۹۳) مبانی فقهی اقتصاد مقاومتی و تأکید بر تولید داخلی، دانشگاه قم، کارشناسی ارشد.
۹. سلیمی، محمد (۱۳۹۴) تحصیل دلیل در حقوق امامیه و حقوق فرانسه، مبانی فقهی حقوق اسلامی ۸ (۱۵) ۹-۳۰.
۱۰. شریفی، محمدهادی؛ عدالتجو، اعظم (۱۳۹۱) بررسی جایگاه علم دادرس در قوانین حقوقی ایران، تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل ۵ (۱۶) ۹۸-۱۲۹.

۱۱. صادقی، محسن (۱۴۰۰) جزوه درسی تجارت الکترونیک، دانشگاه آزاد اسلامی واحد میبد.
۱۲. طباطبائی نژاد، سید محمد؛ صادقی مقدم، محمد حسن (۱۳۹۵) مقایسه نظام مسئولیت انتظامی و نظام مسئولیت مدنی از منظر اهداف عالی نظام مسئولیت، مطالعات حقوق خصوصی ۴۶ (۱) ۸۳-۹۶.
۱۳. فرهنگ لغت دهخدا.
۱۴. فرهنگ لغت سخن بزرگ.
۱۵. فرهنگ لغت عمید.
۱۶. فرهنگ لغت معین.
۱۷. قانون اساسی ایران، مصوب ۱۳۵۸، بازنگری شده در سال ۱۳۶۸.
۱۸. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۵۸ بازنگری شده در سال ۱۳۶۸.
۱۹. قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰.
۲۰. قانون تجارت، مصوب ۱۳۱۱.
۲۱. قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، مصوب ۱۳۹۲.
۲۲. کلاتری، محسن؛ قزلباش، سمیه (نویسندگان اصلی: فلسون، مارکوس؛ کالرك، رونالد) (۱۳۸۹) فرصت و بزهکاری: نگرشی کاربردی برای پیشگیری از بزهکاری، زنجان، نشر آذر کلک، ج ۱، چ ۱.
۲۳. یوسف وند، محمد (۱۳۹۶) پیشگیری اجتماعی از قاچاق کالا و ارز با رویکرد قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، دومین کنفرانس ملی حقوق، الهیات و علوم سیاسی، شیراز، مرکز توسعه آموزشهای نوین ایران (متانا).